

Den Haag, 23 januari 2018

Beste Harry,

Ik wil je hartelijk bedanken voor dit initiatief. Ik ben helemaal met je eens dat deze poging van zoveel geleerden uit de islamitische wereld aandacht verdient. Ik denk dat zij daarmee refereren naar een nieuwe werkelijkheid waarin mensen van verschillende godsdiensten, overtuigingen en levensbeschouwingen samenleven. Blijkbaar doet deze zich voor als een uitdaging. Om die uitdagingen te overwinnen wordt er een beroep gedaan op eigen religieuze bronnen om zich gesteund te voelen. Ik heb de overtuiging dat dit zeker een waardevol is. Op die manier wordt er weer verbinding gelegd tussen eigen religieuze traditie en werkelijkheid.

In deze nieuwe verhouding oriënteert men zich sterk op 'samenleving', 'gemeenschappelijke noemers' en 'wederzijdse erkenning en respect'. De vraag is dan op wat voor een manier de religieuze bronnen voor deze verhouding ruimte kan scheppen en die faciliteren. 'A Common Word' is een tekst waarin de ondertekenaars laten zien hoe zij die ruimte vinden in hun eigen bronnen. Dat vind ik zeer moedig. Waarom is het moedig? Omdat wij vrij makkelijk kunnen vaststellen dat de sociale en politieke werkelijkheid van de islamitische wereld de oproep onvoldoende ondersteunt. Het is daar te onrustig. Onder deze omstandigheden wordt deze oproep zeer moedig. Vooral omdat de oproep tot een andere interpretatie komt en zowel moslims als christenen vraagt om zich op een andere manier tot elkaar te verhouden dan dat zij historische gewend waren.

Mijn persoonlijke opvatting is dat wij de spanning tussen deze twee omgangsvormen en interpretatie (historische en hedendaagse) moeten meenemen in onze gesprekken. Het vraagt bovendien zorgvuldigheid en ruimte zodat betrokkenen hun eigen authentieke ontwikkeling kunnen doormaken. Wij zijn bezig om scholingsactiviteiten te organiseren voor imams die in dienst zijn. Deze imams zijn op het gebied van islamitische theologie en imamberoep voldoende geschoold. Die scholing hebben zij, uitzonderingen daargelaten, in de landen van herkomst gehad. Wat steeds naar worden komt is dat zij onvoldoende bekend zijn met de 'nieuwe' beroepscontext en de uitdagingen waarmee hun doelgroep (moslimgemeenschap in Nederland) zijn geconfronteerd. Bij de scholingsactiviteiten stellen wij de 'Nederlandse samenleving, cultuur en gevestigde verhoudingen' centraal om dan te 'ontdekken' wat de betekenis is van deze context voor het beroep imams, moslimgemeenschap en moskeeorganisaties. Ik zie steeds dat de ervaringen van de (gevestigde) christelijke gemeenschappen in beeld komen. Tijdens de eerste bijeenkomst hebben wij bijvoorbeeld uitvoerig gehad over de 'religie in publiek domein', 'de betekenis van scheiding van kerk en straat voor de islam', enz.

Tijdens de bijeenkomst van Ummon heb ik geprobeerd iets te zeggen over hoe de maatschappelijke polarisatie het lastig maakt om de nieuwe pluriforme werkelijkheid te ervaren als een 'verrijking' of 'nieuwe toekomst'. Deze week heb ik een bijeenkomst van Nederlandse imams bijgewoond en daar is het me ook opgevallen hoe bijzonder deze nieuwe verhouding en omgang eigenlijk is. De pluriforme werkelijkheid schept een nieuwe sociale toestand waarin de burgers, ongeacht hun religieuze en levensbeschouwelijke overtuiging, gelijk zijn. Maatschappelijke privileges op grond van waarheidsclaims (in relatie tot een maatschappelijke bevolkingsgroep) zijn verdwenen. Terwijl de religieuze tradities (vooral christenen en moslims) historische gezien in bepaalde samenlevingen wel geprivilegieerd waren/zijn. Het zou best kunnen dat christelijke groepen en gelovigen in Nederland de nieuwe positie (zonder privileges) eigen hebben gemaakt of dat zij meer progressie daarin hebben gemaakt. Daarmee probeer ik te zeggen dat christelijke traditie haar 'normatieve' referentiekader in overeenstemming (zo veel mogelijk of beter praktiseerbaar) heeft gebracht met de nieuwe sociale en culturele werkelijkheid. Wat betreft moslims durf ik te stellen dat er problemen, tegenstellingen en uitdagingen zijn die nog onvoldoende 'gebalanceerd' zijn. Diversiteit (zowel interne als externe) zien als een 'rijkdom' is zo'n uitdaging. In tegenstelling. Ik constateer heel vaak dat moslims 'diversiteit'

in beginsel associëren met 'dwaling' en 'gevaar' voor eigen waarheidsclaims. Hierdoor wordt het te snel gezien als een 'bedreiging'.

Hiermee heb ik dan ook iets gezegd waarom, voor een vrome gelovige, 'volop meedoen' in de samenleving een serieuze uitdaging is. De pluriforme werkelijkheid daagt hem/haar uit om zijn 'waarheidsclaim' te relativieren omdat 'uitdragen' (of heel oneerbiedig gezegd 'opleggen') geen optie is. 'Dawa' is de doodzonde van de pluriforme samenleving. Het is voor moslims best moeilijk om de waarheidsaanspraken van de islam te relativieren. Ik wil wel zeggen dat er hier sprake is van een misverstand. Het gaat namelijk niet om de waarheidsaanspraken van de islam maar van de persoon zelf. Hier zien wij dat de moslimgelovigen de waarheidsclaim van de islam (wat het ook is) laten samenvallen met hun eigen overtuiging, waardoor er dan geen 'handelingsruimte' ontstaat voor de moslimgelovige.

Sociale thema's als 'armoede', 'eenzaamheid', 'sociale cohesie' zijn hedendaagse uitdagingen die een grote relevantie hebben voor de religieuze tradities. Wat betreft omgang met zulke vraagstukken is er grote 'ongelijktijdigheid' tussen religieuze en levensbeschouwelijke groepen in Nederland. Ik heb de overtuiging dat deze 'ongelijktijdigheid' een belemmering kan zijn voor de aanpak van deze vraagstukken. De uitwisseling van 'ervaringen' van religieuze gemeenschappen onderling is denk ik van belang om van elkaar te weten hoe de verschillende religieuze tradities zich verhouden met de pluriforme samenleving en publieke domein. Dit is een nieuwe uitdaging voor ons allemaal.

Het is denkbaar dat moslims en christenen elkaar eveneens opzoeken om elkaar te bevragen op elkaars religieuze praktijk, overtuigingen en beleving. Dat moeten wij niet uit de weg gaan, naar mijn overtuiging. Door een 'discours' tot stand te brengen kunnen wij de levende religieuze tradities beter vitaliseren en 'tonen' welke betekenis een religie in de hedendaagse samenleving zou kunnen hebben. Volgens mij kan dit een manier zijn om samen een respons te ontwikkelen op de nieuwe sociale verhoudingen en seculiere cultuur waarin de religies steeds meer naar de marge worden verdrukt. Ik wil je vraag dan ook beantwoorden dat ik het een goed idee vind om rondom 'A Common Word' de dialooggesprekken te vitaliseren. Daarnaast wil ik zeggen dat ik wat meer tijd nodig heb om dit verder in mijn eigen gemeenschap aan de orde te stellen zodat een gemeenschappelijke richting kan worden uitgesproken. Ik wil graag met je van gedachten wisselen om dit verder handen en voeten te geven.

Hartelijke groet,

Rasit Bal